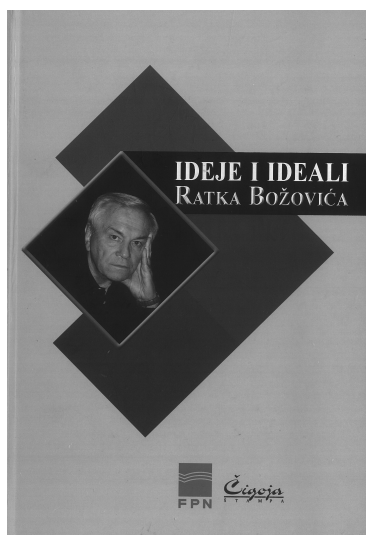

Сања Рафаиловић
Филолошки факултет, Београд

ИДЕЈЕ И ИДЕАЛИ РАТКА БОЖОВИЋА

Приказ зборника: *Идеје и идеали Ратка Божовића*, (уредник Славиша Орловић) Универзитет у Београду, Факултет политичких наука; Чигоја штампа, Београд, 2017.

Професор Ратко Божовић, један је од најугледнијих социолога културе на простору бивше Југославије и већ преко педесет година својим предавањима, научним радовима и јавним иступањима говори о многим питањима савремене културе и (не)културне стварности у нашем друштву. Својим луцидним мислима и бритким језиком, професор Божовић непрестано држи пажњу студената, научне и културне јавности, а његов израз је препознатљив и омиљен у јавном мњењу. У искушењима савремене распоућености између истине и

лажи, стварности и обмане, битка и не битка, између Ја и Не ја, професор Божовић осветљава пут трагања за сопством указујући на универзалне вредности као темеље културе, егзистенције, остварености, истине и смисла.

Све наведено је надахнуло његове колеге, културне ствараоце и пријатеље да се огласе својим виђењима промишљања професора Божовића и своје радове посвећене њему објаве у зборнику *Идеје и идеали Ратка Божовића*, који је уредио професор Славиша Орловић. Истовремено, овај зборник радова кореспондира са обележавањем јубилеја Факултета политичких наука Универзитета у Београду - 50. година његовог рада, који се слави током 2018. године. Зато и овај зборник, даје значајан допринос научној мисли која се деценијама развија на Факултету политичких наука. За све ово време професор Божовић је био, како професор Ђуро Шушњић каже, нека врста „осетљивог културног барометра, који данас упозорава што би могло да се догоди сутра у културној и друштвеној клими ове заједнице“ (Шушњић, 11).

У зборнику *Идеје и идеали Ратка Божовића* своје прилоге, односно текстове посвећене професору Божовићу, написало је тридесет и четворо угледних универзитетских професора, културних и јавних делатника, као и његових пријатеља, који су познати као истраживачи савремене културе или као значајни културни и научни ствараоци. Ту су многа уважена и позната имена, као што су: Ђуро Шушњић, Шефкет Крцић, Дивна Вуксановић, Драган Коковић, Никола Божиловић, Лидија Вујачић, Веселин Вукотић, Вукашин Павловић, Чедомир Чупић, Славиша Орловић - уредник овог зборника, Добривоје Станојевић, Јелена Ђорђевић, Зоран Јовановић, Жарко Требјешанин, Слободан Вукићевић, Мирко Јаковљевић, Вељко Рајковић, Александар Баљак, Божидар Калезић, Божидар Мандић, Душан Ичевић, Јосип Бабел, Радослав Ђокић, Сања Домазет, Стјепан Маловић, Веселин Мишњић, Јовица Стојановић, Зоран Стојиљковић, Божо Прелевић, Наташа Ружић, Веселин Кљајић, Снежана Миливојевић, Неда Тодоровић и Жарко Чигоја.

Овај Зборник је обима 455 страница. Осим текстова посвећених професору Божовићу, у Зборнику је приложена селективна библиографија његових радова од 179 библиографских јединица, међу којима је 48 књига. Осим тога, у Зборнику су приложени индекс имана и белешка о ауторима текстова.

Аутори текстова, промишљено и аутентично, умним смерницама познавалаца и стваралаца, научно поткрепљено и магијски елоквентно дају увид у стваралачки опус професора

Божовића, социолога културе, истраживача и интелектуалца великог ауторитета снажног утицаја, разматрањем и истанчаним поимањем социолошких тема, као и научно утемељеном критиком савременог доба.

Професор Божовић је представљен као критички мислилац, истраживач културних вредности и појава у савременој култури, као дете духовних игара и први теоретичар игре, у потрази за доколицом, подвлачећи разлику између доконицара и доколичара - слободног ствараоца, као заљубљеник у афоризам, учитељ, пријатељ и проницљиви ум у култури отпора, који искреном и истинитом речи наопаку стварност чини схватљивом, премда неприхватљивом. Затим, ту се указује на критичко филозофско мишљење професора Божовића, као филозофа културе и социолога, отворене мислеће фигуре универзалних значења, мисаоног критичара филозофије културе у дијалогу са временом, указујући како индустрија свести уништава неповљивост људске креативности. Промишља се о његовим оригиналним ставовима о уметности, естетици или филозофији уметности, осветљава се критичност и етичност на делу, разматра филозофско, естетичко и социолошко стваралаштво.

Аутори текстова мисаоним путовањем дају рефлексивно-критички увид у промишљања професора Божовића о феномену игре и битности човека као *homo ludens*. Истиче се да подређивање игре развојним „озбиљним“ животним фазама од ње ствара „сурогат“, детронизујући је у онтолошком смислу речи и тиме постајући категорија сфере привида. Игра се разматра као претпоставка бивствујућег, смештена у простор између бића и привида, као потреба слободног човека, парадигматски обрт, при чему је игра биће које је и биће и привид истовремено, као основа културе, објективна датост, као различите могућности дијалектике игре које надигравају танатичке маске деструкције и смрти. Такође, феномен игре посматра се из разних углова, при чему се указује да у људској личности не треба да буду два човека који битишу у два одвојеним сферама: *homo faber* (рад и средства за егзистенцију) и *homo ludens* (игра и забава), те да ће личност богатити своју индивидуалност онда када људска егзистенција буде одређена помоћу циљева и функција које ће допуштати и омогућавати њену реализацију. Такође, разматра се и проблем слободног времена, кроз визуру професора Божовића, које се поставља у односу на смисао и трагање за могућностима ослобађања човекових стваралачких способности отуђених у свакодневљу. Указује се на однос сфера радног

и слободног времена, њихове дефиниције, значења и поимања. На сличан начин се промишља и о култури оваплоћеној у аутентичности и истини, као и о псеудокултури, кичу као лажном лицу културе, имитацији и подметању. Трага се за индикаторима културних, уметничких вредности, феноменом стваралаштва, креативним радом, слободом и ограничењима, те се кич поставља као феномен масовног друштва. Указује се на узроке допадљивости кича, његову исплативост и профитабилност, као и отуђеност коју неминовно носи са собом. У овим радовима се разматра и феномен моде као стил живота и као показатељ ужурбаности савременог човека и један од водећих механизма који подстиче промене и каналише конзумеристичку културу. Такође, даје се увид у потрошачку културу и њена социолошка значења, конзумеризам, парадоксе медијске слободе, трагање за аутентичношћу и истином у збуњујућем окружењу свакодневља.

Осим тема које су ексклузивно у вези са подручјем културе, неки аутори текстова у овом зборнику указују и на питања односа економије и културе, политике, морала и слободе, којима се такође професор Божовић бавио. У односу културе и економије, нарочито се постављају питања колико је култура важна за економски развој, тржиште и бизнис, као и однос културе и предузетништва, нарочито на однос културе и економске транзиције, при чему се указује и на културно наслеђе и бизнис у Црној Гори. Такође, поставља се питање односа глобализације и културе, односно да ли глобализација убија аутентичне културе или убија различитости и води ка хомогенизацији. Затим, полемиче се о смислу и природи политике, као и о положају и улози интелектуалца у добу свеопште упитности. Полазећи од хеленистичке идеје да је судбина друштва у рукама државе, а да је држава у рукама политике, преко мислиоца античке Грчке па све до савременог доба, расправља се о гресима и одговорности науке и научника, ауторитету, сумњи и оспоравању, нарцисоидности политичких и интелектуалних елита и критици неутралне бесконфликтности и апатије, (не)култури сиромаштва, разговору глувих, заборављеном дијалогу и катарзи. Морал, као мера свих човекових бића, види се као одсликавање савести и очување универзалних, посебних и личних вредности. Уједно, морал се вреднује у односу на истину, лаж, слободу, појам избора оријентисаног према унутрашњим вредностима, али се и полемиче о односу морала и моралних бића у политичком животу.

Текстови уважених аутора такође истичу отпор професора Божовића свакој врсти ауторитарности. Указује се на ау-

торитарне личности у политици и политичком животу, на демагогију и манипулацију. Разматра се дијалошко теоретисање и деловање професора Божовића, његово стремљење ка неауторитарном дијалогу, противљење ауторитарним наносима традиције, ауторитарном менталитету друштва и монолошком дискурсу. Такође, разматра се и питање политичког дијалога и наметања неслободе, однос дијалога и узалудност владајуће политократије, распознавање суштине и дијалога као лавиринта стварности. Једна од истакнутих тема јесте однос према слободи као настојању да се живи спонтано, смислено и стваралачки, при чему се разматрају питања масовне културе и угрожавања индивидуалне слободе, комерцијализације културе, слободе као претпоставке културе и слободе као предуслова политике.

Сви радови у овом зборнику, осим што настоје да заокруже стваралачку мисао професора Божовића, истовремено дају значајан допринос разумевању савремене културе, њене динамике, појавних облика и садржаја. Уједно ови радови пружају значајан допринос социологији културе. Зато се овај зборник препоручује као неопходна допунска литература студентима на факултетима друштвено-хуманистичких наука где се изучава култура, али и широј читалачкој публици чија су интересовања изнад конзумистичких литерарних потреба.